

Anca-Maria RUSU

Generozitate și lirism

În *Cuvântul de întâmpinare* la minivolumul „Teatru“ (Ex Ponto, Constanța, 1999) semnat de Cristina Tamaș, Anaid Tavitian pregătește orizontul de așteptare al cititorului, folosind în prezentarea debutantei în ale dramaturgiei formule generoase precum: „un autor cu meșteșug, stăpân pe un dialog de profunzime, vervă și culoare, cu un simț al caracterelor și cu o clasică transparentă și logică a demersului scenic, un iscusit constructor de situații și tipuri“. Cu aceeași generozitate ne explică apoi autoarea însăși de ce scrie, răspunzând astfel (dar cu totul *altfel!*) întrebării pe care și-o punea Eugen Ionescu într-un articol celebru. Iată, deci, motivația Cristinei Tamaș: „Scrisul reprezintă pentru mine ceea ce este zborul pentru pescăruș, o formă de înălțare și apoi un mijloc de a plana acolo, sus, într-un cadru singular și pur“.

Aflăm deja din primele pagini una dintre caracteristicile scriiturii ce va să vină: lirismul debordant. Mai aflăm, câteva rânduri mai jos, și ce este o piesă de teatru: „un caleidoscop magic în care replicile se cheamă, personajele se succed, iar între scriitor și foaia de hârtie se naște o punte a cuvântului“. O a doua caracteristică ni se dezvăluie așadar: preocuparea de a da definiții. Căci în piesa *Omul din cerc* ni se oferă cu mărinimie definiții ale vieții, iubirii și morții, veritabile cugetări cu iz de truism sentimental: „Pentru mulți, foarte mulți, viața e un pariu pierdut“, „Viața e o

Teatrul Național „Vasile Alecsandri“ Iași – Omul din cerc de Cristina Tamaș. Un spectacol de Ovidiu Lazăr. Distribuția: Emil Coșeru, Petru Ciubotaru, Pușa Darie, Călin Chirilă, Haruna Condurache.

و د ؟

călătorie până la hotarul nemărginirii, iar moartea... o alta, dincolo“, „Dragostea este o noțiune relativă“, „Moartea e moartea“ etc. De aici până la tonul moralizator și didacticist al (prea) multor replici nu a fost decât un pas: „Orice om are petele lui negre în viață“, „Nimeni nu poate judeca precum Dumnezeu, pentru că toți sunt supuși greșelii“, „Dragostea e cel mai minunat lucru care ți se poate întâmpla“, ș.a.m.d.

Generozitatea de care vorbeam mai sus îmbracă treptat și alte forme: cea a inflației lirice căzând în patetic (vezi, spre exemplu, paginile 22, 25, 26, 36, 39), cea a replicilor prea lungi (de 19, 44 și chiar 47 de rânduri), cu ritm narativ, ori cea a lecțiilor de cultură generală date într-un stil de manual sau curs („După tradiția cusană...“, „Multă vreme, în filosofie, cercul a fost considerat...“, „Da Vinci spunea că...“, „Biserica s-a lăsat asaltată de o reală inflație teologică“, etc.)

Autoarea mai este generoasă și cu personajele sale, care se autodefinesc, se autocaracterizează cu ușurință, răpindu-i cititorului/spectatorului plăcerea propriei descoperiri, propriei interpretări. Replica explicativă, fraza explicită diminuează interesul receptorului, detensionează și plictisește („Sunt mai bună și mai corectă decât...“, „Sunt un răzvrătit...“, „Sunt cioplitorul de cruci fără vârstă și fără iluzii...“). La fel și situațiile previzibile ce conduc spre reacții previzibile. La fel și stângăciile prețioase: „Pentru

mine, ea (soția, *n.n*), nu este nici moartă, nici vie... e așa ceva care s-a retras în afara tuturor lucrurilor“, „o hartă îți dă un sentiment de ancorare în spațiu, iar calendarul în timp“. Ca să nu mai vorbim de ambiguitățile din structura frazei, de fracturile între replici și chiar de cacofoniile (șase la număr) ori greșelile de limbă (vezi pag. 37, 61, 63, 74).

Din păcate, aceste hibe de scriitură diluează substanța personajelor care vorbesc prea mult, două câte două de obicei, într-o succesiune (vezi definiția dată de autoare piesei de teatru!) monotonă, în tempo de dezbateri pe teme sociologice, filosofice, filologice, educaționale.

Avalanșa de cuvinte pornită uneori artificial, de dragul demonstrației teoretice, înghite, în text, ideea-cheie a piesei: cea a cercului ca „tipar“, ca „loc pe care-l are fiecare; această mișcare face ca lumea să fie atât de insensibilă“, spunea *Manon* (Lescaut?), tână și sensibilă prostituată, cititoare în original, probabil, a cărții lui Georges Poulet, *Metamorfozele cercului*. De altfel, în discuțiile lor, personajele fac trimiteri și la Mallarmé, Hugo și Da Vinci, exprimându-se ca la carte, pierzând astfel din veridicitate și lăsând impresia de construit.

Am insistat asupra textului Cristinei Tamaș pentru a ne exprima nedumerirea privind criteriile de selecție a unor piese care se montează astăzi. Și pentru a susține ideea că regizorul și interpreții le pot salva de la un eșec total, le pot transforma în oportunități de reconfirmare a valorii actoricești sau de descoperire a unor talente promițătoare.

Acest lucru s-a întâmplat la Teatrul Național din Iași, în deschiderea prezentei stagiuni. Regizorul Ovidiu Lazăr a atins, cu *Omul din cerc*, scopul pe care și l-a propus, exprimat în programul de sală: „Îmi doresc un spectacol simplu ca emoția pe care ți-o dă mereu revederea mării“. Într-adevăr, nimic spectaculos în povestea „navigatorului“ (termenul revine obsesiv și prețios în text, ca și familia sa de cuvinte) înșelat de nevastă, oricât de dramatic ar părea gestul său de a-și comanda propria cruce. Nume nou în revenirea cambruscă a soției acasă, nimic nou, de la Sartre încoace, în apariția prostituatei profunde și „cu respect“, ori în cea a pitorescului și înțeleptului artist nesupuș concesiilor conjuncturale.

Și totuși, în spațiul scenic articulat în jurul unui cerc albastru (ca marea!) căruia îi dă replica verticală o oglindă ovală ca un cerc deformat, lucrurile se petrec și se spun coerent, fără tirade siropoase, cu vivacitate uneori. Textul inițial a suportat o chirurgie binevenită și inteligentă, un drenaj al vorbelor mari, al aforismelor, cugetărilor și inadaptabilităților scriitoricești.

Epurată astfel, replica s-a animat, personajele au prins contur, însuflețite de altfel, fără cusur de Emil Coșeru (*Matei*), Petru Ciubotaru (*Cioplitorul de cruci*), Pușa Darie (*Gloria*), Călin Chirilă (*Nick*). O apreciere aparte i se cuvine debutantei Haruna Condurache, cea care a avut deficiența misiunii de a-și descotorosi personajul de haina factice și telenovelistică pe care i-o hărăzise autoarea, cu o naturalețe, cu o suplețe a mișcărilor interioare, demne de o cauză mai bună.